

Vlad Zografi (Rumunsko)

Dramatik, prozaik, esejista a překladatel, narozen 1960 v Bukurešti. Absolvent Fyzikální fakulty Bukureštské univerzity, doktorát z jaderné fyziky získal v Paříži. Před vědeckou kariérou dal přednost práci se slovem v bukureštském nakladatelství Humanitas: „Rumunštinu cítím jako vnitřní orgán, který nelze transplantovat.“ Do obecného povědomí se zapsal v roce 1995 divadelní hrou *Petru sau Petele din soaré (Petr aneb Skvrny na slunci)*, v níž je mu návštěva cara Petra I. v Paříži záminkou k meditaci o věčném protikladu Východu a Západu. V prozaických dílech s oblibou zpracovává téma mravního úpadku, přitahují jej postavy nepřizpůsobivých intelektuálů a ztroskotanců v citovém či profesionálním životě, jako je tomu v polyfonním románu *Efecte secundare ale vieții (Vedlejší účinky života)* či próze *Șapte Octombrie (Sedmý říjen)*, jehož protagonista pokorně přiznává: „Narodil jsem se bez záručního listu a návodu k použití.“

úryvek z románu *Vedlejší účinky života* přeložil Jiří Našinec

VEDLEJŠÍ ÚČINKY ŽIVOTA

Příběh vyprávějí čtyři postavy, každá ze svého pohledu: novinářka (Nadia), psychiatr (Andrei), autista a jeho sestra, která pracuje v reklamě. K jejich hlasům se pojí úryvky ze vstupní řeči při přijetí do Akademie jistého matematika, který se zabývá umělou inteligencí. Děj se odehrává na pozadí společenských otřesů v Rumunsku, v Evropě jitřené teroristickými útoky. Matematik má představu, že počítač, tak jak vypadá dnes, se podobá autistovi, a pro vytvoření umělé inteligence by se mělo sledovat, co se stane, když se autista vyléčí.

V přítomném úryvku poprvé v románu zazní Nadiin hlas.

Jak jsem se vyléčila z naivity. (Ale byla jsem vůbec kdy naivní?) Seděla jsem s Andreiem na terase jedné kavárny a z jemnocitu, který u sebe nechápu, trpělivě snášela jeho plkání. On si tenhle jemnocit dokáže vynutit – tuším, že instinktivně, nedělá to vědomě, i kdyby ho to napadlo. V každém případě jsem ho nesledovala, neurčitě se usmívala, mohlo to znamenat, no to je zajímavé! i kruci, drž už konečně zobák! U vedlejšího stolu seděli tři vousáči – jeden starý, mohlo mu být šedesát i víc, rozšafně přimhuřoval oči, skoro je zavíral a mírně přítom pokyvoval hlavou; na sobě měl usmolené tričko s obrázkem labyrintu. Zbylí dva – kolem třiceti čtyřiceti let, nedokážu odhadnout věk, stejně usmolení, v černých tričkách, jeden se zploštělým čelem, druhý s hustým, srostlým obočím. Vypadali zbědovaně a byli na svou zbědovanost hrdí, stali se pány situace, pány na téhle terase pro dámičky, plné křupanů. Srostlík něco vyprávěl, ploskolebec se smál, mhouřenín náramně soustředěně pohyboval čelistí nalevo napravo. A vejrali na mě. Přesněji řečeno, na moje prsa, která – to musím přiznat – nejsou bůhví co, ale měla jsem podprsenku s houbičkou, dost důmyslně pojatou. Andrei, zaujatý vlastním povídáním, si pochopitelně ničeho nevšiml. A mhouřenín se začal usmívat – úsměvem, který napodoboval ten můj. Chtěla jsem odvrátit hlavu, himlfix, nejsem přece

taková nána, ale řekla jsem si, že právě to ti chlapi ode mě očekávají, a neměla jsem v úmyslu na jejich hru přistupovat. Tehdy se srostlík zvedl ze židle a popošel k nám.

„Pan Panait by si chtěl s vámi popovídat.“ Andrei se zakřenil, ale uvědomil si, že když bude protestovat, jen si tím uškodí, takže odpověděl zdvořilým gestem, a vousáči si rázem přisedli k našemu stolu. Pohledy upřené na moje prsa se staly o něco diskrétnějšími – byla jsem jim za to vděčná. A oni z té vděčnosti vyčetli slabost, srozumění s tím, že opanovali i náš stůl.

„Podobáš se Janě z Arku,“ vypálil na mě mhouřenín – jasně, to on byl Panait. A hned mi tyká, mezulán! Notoricky známý scénář. Ale je to až k vzteku, jak příjemný měl hlas. Andrei si vzápětí nenechal ujít příležitost ukázat, jaký je inteligentní: „Tys ji znal?“ Zbylí dva se uchechtli. Panait ho ani nevzal na vědomí. „Ale vidím, že jsi ztracená v bermudském trojúhelníku. Proč?“ Díval se na mé rty, jeden by řekl, že čeká, až uvidí má slova vytištěná ve vzduchu. Musela jsem si honem něco vymyslet, ale zrovna mě uhodil do nosu kyselý pach srostlíka, který seděl vedle mě. Nemytý nejmíň týden, takže jsem se dokázala jen nuceně zasmát: „Bermudský trojúhelník? Taková hloupost!“ „Proč myslíš?“ Andrei chtěl být znovu inteligentní a začal podávat vysvětlení, o která nikdo nestál. „Bojíš se toho, co je tajemné,“ přísazoval Panait. Na okamžik se mi vrátila duchapřítomnost: „Říkal jsi, že jsem podobná Janě z Arku...“ Žádná odezva. Zavřel oči, podrbal si bradu. „Nemáš se čeho bát. Ztratit se je normální, objevit taky. Všechno, co je tajemné, je normální.“

Srostlík a ploskolebec si vyměnili pohledy. Andrei byl otrávený a podrážděný, asi víc podrážděný. „Podívej se na ni,“ řekl Panait a ukázal mi na žebračku s dítětem v náručí. Chtěla jít ke stolům, ale jakýsi vyzábělý muž jí zabránil na terasu vstoupit. Natřásala fakáně, jako by to ani nebyla živá bytost, a fakan nežvatlal, nekňoural, nevydal ze sebe jediný zvuk – to mě udivilo. „Nediv se,“ prohlásil Panait, „je zdrogovaný nebo opilý. Anebo to už má za sebou. Ty nedáváš peníze žebrákům?“ „Ne,“ zalhala jsem. „Dobře děláš.“ Na chvíli se odmlčel a jen seděl se zavřenýma očima. Pak pronesl: „Proč myslíš, že jim lidi dávají peníze?“ Andrei se díval na nebe, pravděpodobně sledoval pohyb nějakého oblaku – starý zlozvyk, který mě tentokrát ještě víc dožral. Jak je to možné, aby psychiatr nedával pozor na to, co se kolem něj děje? Neposlouchal druhé? Aby mu to bylo putna? Chtěl mi dokázat, že nemá chuť vybavovat se s nějakými pitomci, kteří se usadili u našeho stolu, a nenapadlo ho, že mě nutí vzdorovat jim sama, zvláště když ploskolebec už zase zívá na moji podprsenku.

„Ne, to není ze soucitu, buď klidná. Soucit...“ A Panait mávl znechuceně rukou. „Z obavy, mají z těch žebráků strach. Dávají jim prachy, aby se proti nim obrnili. Představují si, že se tak ochrání. I ty se příliš moc chráníš.“ Tentokrát Andrei svůj oblak opustil: „Myslím, že přeháníš, mistře.“ „Možná,“ odpověděl mu Panait, který ho očividně teprve teď vzal na vědomí. Díval se na něho zpoza přimhouřených víček, ale Andrei už byl zase v oblacích. Srostlík si zapálil cigaretu. „Jak se jmenuješ?“ „Nadia.“ „Mno, to sedí.“ Za jiných okolností bych dokázala zareagovat. Přesto to nevypadalo, že by měl chuť nejapně žertovat, ani jeho hlas nezněl nepříjemně. Jak jsem hledala nějaký opěrný bod, můj pohled utkvěl na labyrintu na Panaitově usmoleném triku. A tehdy se Andrei probral: „Myslíš, že jméno o člověku něco vypovídá?“ „Nic není náhodou,“ opáčil Panait. Takové klišé! Ale, zvláštní věc, z jeho úst to neznělo špatně, dokonce mi to připadalo přirozené. Andrei vyprskl smíchy, což mě ještě víc zmátlo, protože

jsem mu dávala za pravdu, ale byli jsme od sebe na hony vzdáleni. Andrei mě cítil – ano, občas mě cítí. Uzavřel se do sebe a znovu začal sledovat ten idiotský oblak na obloze. Dotčený, uražený. Zcela v jeho stylu.

„Co chápeš z tohoto světa?“ Na khaki triku, posetém mastnými skvrnami, se rýsoval cihlově červený labyrint. „Jsi manipulovaná, všichni jsme manipulovaní.“ Panaitův hlas zněl vřele, měl v sobě cosi profesionálního. Třeba je to herec, řekla jsem si, jeden z těch, co čtou texty v Televizní encyklopedii, povídají nám o mayských chrámech, hmyzu, o tažných ptácích, sopečných ostrovech a výpravách na jižní pól. Zbylí dva muži se mi už na prsa nedívali, vypadalo to, že je zaujal zadek dívky obsluhující u vedlejšího stolu. A Andrei se znovu probral: „Kdo kým manipuluje?“ Zbylí dva se uchechtli, Panait na něho vrhl škaredý pohled, ale Andrei se nedal: „Tebou nemanipuluje nikdo? Anebo možná ty manipuluješ...“ Nebýt tam i já, Andrei by ho byl poslal do hajzlu, zvedl se od stolu a byl tentam. Panait se otočil ke mně. „Jakou zmrzlinu máš ráda?“ „Malinovou.“ Přivolal servírku a objednal pro všechny malinovou zmrzlinu. Ploskolebec nevypadal nijak nadšeně, ale zdržel se komentáře. Andrei se vrátil ke svému oblaku.

„Manipulovat je normální. Copak můžeš všechno ponechat náhodě? Chaos... Máš ráda chaos?“ „Mám,“ nutila jsem se do smíchu. „He, he,“ zasmál se i on, „radši než malinovou zmrzlinu?“ „Tak to zas ne!“ smála jsem se jako idiot. Uvědomila jsem si, že srostlíkův kyselý pach mi už nevádí, zvykla jsem si na něj. „Chaos je možná krásný, ale není dobrý. Mysli na zdraví lidského pokolení. Kolik nás je na téhle planetě? Sedm, osm, devět miliard? Už nevím.“ Zahýbal čelistí, otočil se k ploskolebci a srostlíkovi, ale ti nebyli s posledními demografickými údaji obeznámeni, kouřili a pokukovali po servírkách. Andrei ho stratosféricky ignoroval. „Příliš mnoho. Pár milionů by stačilo. Podívej se na Indy. Na ulici si šlapou po nohou, v Ganze už nemají místo, kam házet mrtvolky, vlakem jezdí tak, že si vylezou na střechnu vagonů, snědí všechno, co se hýbe, a perou se mezi sebou jako blázni. Chaos. Pár milionů stačí. To je ten cíl.“ „Čí cíl?“ nedokázala jsem se zdržet. „Ty si myslíš, že svět je ponechán sám sobě, aby si dělal, co chce? Zamysli se.“ Nevím proč, ale ztuhly mi bradavky.

A Andrei se zase probudil: „Aha! Teorie konspirace! Zeitgeist!“ „Ten film je pitomost,“ odpověděl mu Panait. „Židi jsou jenom fasáda.“ Panait se na něj nedíval, utkvíval pohledem na mých prsou. Asi vycítil, že mi ztuhly bradavky. „Nejsi ty náhodou Židovka?“ „Ne,“ vyhrkla jsem, ale uvědomila jsem si, že jsem měla na just říct, že ano. „To nic. Jen se tak ptám. Židi jsou jenom fasáda. Stejně tak jako zednáři.“ „Že by skupina Bilderberg?“ zkoušel to znovu Andrei. „Ilumináti?“ Jeho smích se změnil v omrzelý úsměv.

Vtom nám donesli malinovou zmrzlinu. Srostlík ji začal hltat, ploskolebec se přebíral lžičkou v poháru a trochu ochutnal. „Jestli se umíš dívat. Podívej, co se stalo v Afghánistánu, co se stalo se Saddámem, a v Egyptě, v Sýrii, v Libyi, v Paříži. A 11. září, samozřejmě. A v Číně, s burzou... Když si to poskládáš dohromady...“ Vešla jsem do labyrintu na jeho triku a hledala cestu. Mírně zpanikařená. Bradavky – pořád ztuhlé. Zmrzlina chutnala mdle. „Konspirační teorie, tak to, člověče, přiznej! Všeobecné spiknutí!“ uhodil na něj Andrei, už zase oběma nohama na zemi a zranitelný. Jeho hlas zněl strašně, není divu, že Panait ho přehlížel jako družstevní lány. „To nikdo neposkládá dohromady. Jsou tajemství, co... Uvědomuješ si tu katastrofu, kdyby se to profláкло?“ Byla bych chtěla něco říct, cokoli, ale byla jsem uvězněná

v labyrintu. Andrei se po krušné chvílce slabosti vrátil ke svým oblakům. „Radši je krmit kreténskými pořady, facebookem, pohádkami, filmy o příšerách, pornografií...“ Doufala jsem, že Panaitův hlas mě z labyrintu vyvede, a pořád jsem nenacházela cestu. Nechal zmrzlinu roztát, ani Andrei se jí nedotkl. Ploskolebec ji právě úspěšně dojedl, když mu dal Panait znamení – ploskolebec se zvedl od stolu.

„Ale ty se podobáš Janě z Arku, he, he.“ Jeho smích mi hnul žlučí. Velký kulový! Možná to byl i srostlíkův děsivý pach, který mě najednou uhodil do nosu, kde padl na umělé malinové aroma. Možná to byla i ta nechutná mastná skvrna, na niž jsem v labyrintu narazila. Možná to byl i Andreiův inteligentně stupidní pohled, zavěšený v oblacích. Možná to byla i má popudlivá prsa, zlobící se na podprsenku i na sebe sama a snažící se pomstít celému světu. Ale hlavně to byl ten smích. A za ním sebejistota, ze které se mi zvedal žaludek, vyzvrátit tak tu malinovou zmrzlinu zpátky do poháru a vrhnout ji tomu oslovi do ksichtu, vidět, jak mu stéká po rtech a do usmolených vousů, kape mu na zasviněné kalhoty – a poslechnout si, co mi pak ještě poví. Á, byl by řekl, že jsem doopravdy podobná Janě z Arku.

A když jsem si to uvědomila, začala jsem ho ještě víc nenávidět, nenávidět tu jeho podělanou moudrost, nenávidět Afghánistán, Irák, Sýrii, Libyi, Čínu, Ameriku, Indii, nenávidět Janu z Arku a nenávidět všechny labyrinty světa. A chtěla jsem říct Andreiovi, ať mu jednu vrazí, jestli mě miluje, jak se tím pořád holedbá jako idiot, ať jí vrazí i tomu smradlavému srostlíkovi, zdrtí je svou inteligencí psychiatra, zesměšní před burany u okolních stolů na téhle terase pro dámičky, před pitomými servírkami, které pyšně vystrkují své klenuté zadky, před žebračkou – ale žebračka byla už dávno v trapu, se vším všudy, i s tím svým mrtvým nebo živým fakanem.

A zatímco jsem váhala, nevěděla, který z plánů na pomstu, co jsem si spolu se svými bradavkami vymyslela, zvolit, ploskolebec se vrátil a zbylí dva vousáči se zvedli od stolu. „Útrata je vyrovnaná,“ řekl Panait. A podíval se mi přímo do očí. „Pokus se žít zdravým životem. Ještě se uvidíme.“ Pokynul mi – co tím, sakra, chtěl říct? – a všichni tři se vzdálili. Zdálo se mi, že je slyším, jak si něco šuškájí.

Ano, takhle to bylo.